

CCIT 2016. Esztergom

A SZAMARITÁNUS LELKIISMERETE A KULTURÁLIS KÖZELSÉG LEFELÉ FORDÍTOTT TEKINTETE

*Vito Impellizzeri atya előadása
Apámnak, elrejtett evangélium*

Bevezetés

„A pokol, a többiek” / Sartre /

„Még ma velem leszel a Paradicsomban” / Lk 23, 43 /

„A szenvedés, az éhség, a vesződések végül egymás farkasaivá teszik az embereket: boldogok azok a népek, melyeknek sikerül elkerülniük mindezt a valódi, mélyreható és lojális szolidaritás egyetlen hatásos eszköze révén. A holnap társadalma olyan lesz, amelyet már a mai napra is akartunk.” / G. Andrea Trebeschi, Brescia 1897 - Dachau Mauthausen Gusen 1945.I.24. /

„Arra ment egy szamaritánus. Amikor odaért hozzá és meglátta, megesett rajta a szíve. Odalépett hozzá, olajat és bort öntött a sebeire, és bekötözte...” / Lk 10 33-34 /

*Az irgalomról... amikor apámat az ég kapujához kísértem megértettem, hogy mi mindnyájan két alapvető kérdés hordozói lehetünk. Ebben a gondolatmenetben szerettem volna megállni a ténynél, hogy ketten vagyunk / annál a kapcsolatunknál fogva, hogy Isten képére és hasonlatosságára teremtettünk, valamint annak tényénél, hogy ketten lévén, nyitottak vagyunk a harmadik felé, az Isten iránti kiteljesülésre, aki azt mondta, hogy a nevében létrejött valódi emberi kapcsolatainkban köztünk lakozik; létező *ettől fogva* /. Annak tényén is elgondolkodtam, hogy kérdés lehetünk a /*valami után törekedő* szempontjából is: kutatás, vágyakozás, reménység, nyitás az igazság, a szépség, az egység, a jó, az Isten felé /. Ám mindenekelőtt arról a két kérdéstről kell beszélnem, melyek valóban elhangzottak, mert apám gyakran ismételte azokat élete utolsó napjaiban. Ezek olyan kérdések, amelyek mint érzés és ígéret, önmagam kutatásában is foglalkoztatnak és emlékeztetik tudatomat az evangélium okosságára, mely a mindennapok ráncaiban és sebeiben rejtőzik.*

a./ A kórházba kísérésekor, az orvosi vizsgálatoknál - de hasonlóan a postán, a bevásárló központban, a fogorvosnál, mindenütt ahol megteremtődik ez a valóságos emberi kapcsolat, valamint az idő, mint várakozás és a tér, mint sorban állás - első kérdése mindig ez volt : **„Elnézést, ki az utolsó?”** Véleményem szerint az evangélium visszhangzik ebben, ahhoz a kérdéshez kapcsolódva, melyet Jézus a Jó Szamaritánusról szóló példabeszéde vége felé tesz fel. Mert esetünkben is feltételezi a kérdés, hogy a kérdésfeltevő, vagyis én, mint utolsó átveszem a helyét. És a másik az előttem lévő lesz, aki előttem van. Ezen egyszerű kérdés által az utolsókból első lesznek. E kérdés emberies volta az evangéliumi gondolat szép visszatükröződése. Ez egy csodaszép kérdés!

b./ Ám mihelyt utolsókká lettünk és az előttem lévők közül elsőkké lettünk, amíg vártuk a sorunkat gyakran megesett, hogy valaki üdvözölt minket, talán azért, mert ismert engem. Íme, az apám második kérdése, melyet kétség kívül életemetted kora, memória zavara, társadalmi élettől való eltávolodása, időérzéke hiánya miatt tett fel: **„Te ismered engem?”** Ez a kérdés rögtön Máté evangéliumának 25. szakaszát idézte fel bennem ahol a szolgálat megítéléséről esik szó, ahogyan azt az Emberfia látja. A lelkiismeret és a szeretet egygyé válnak a szolgálatban, s ennek elismerése áldás és boldogság. Magával ragadott az egykori párbeszéd egyiké, melyben egy fiatal barátom egyszerűen csak említette a szülei, vagy nagyszülei egyikének

nevét, és apám, őszinte gyengédséggel, mely nem volt más, mint egy erre való tehetség, teljesen átadta magát egy ilyen megemlékezés ihlettségének. Ez a visszaemlékezés emlékekből állt - talán bánatokból is - saját történetéből, mely képes volt megmutatni a fiatalnak a helyeket, eseményeket, viszontagságokat, melyet az nem ismert, de így végül is képes lett megismerni... / amikor velünk ez történt .../. A visszaemlékezésnek köszönhetően / melyek rólam szóltak / apám egy név örökösévé tett, egy névnek, mely így emlékké, mondhatni történelemmé vált, egy olyan kapcsolattá, mely túlmutat az emberek halálán. Végül is egy áldott s nem elátkozott név örökösévé tett.

1. A világ, mint az igazi testvériség helye.

*E feladat végrehajtásához az Egyháznak mindig kötelessége vizsgálni és az **Evangelium** fényénél értelmezni az **idők jeleit**. / 1 /*

Egyszerű megjegyzések láttathatják velünk az *Irgalmasság zsinata* / 2 / e szakaszának szépségét, és néhány részletének szabadságát, mely az idők jeleinek pasztorál teológiai megközelítésével foglalkozott. Valóban sokan vannak, akik az idők jeleinek teológiájában látják a II. Vatikáni Zsinat legjelentősebb örökségét. Ez jelenti a kiinduló pontot a jelenlegi Egyház számára, ezért tapasztaljuk e Zsinat kreatív fogadtatását. Ez a teológia megújítja önmagát, fejlődik, s magába fogadja az Egyház és a világ kapcsolatának észlelését, megnyitva ezt a kölcsönös kapcsolatot, lehetővé téve azt, hogy az Egyház misztériuma hűséges maradjon magának Krisztusnak misztériumához, megtestesüléséhez, hűséges maradjon a kenózishoz, a kereszt botránához és bolondságához. Ugyanakkor, lehetővé teszi, hogy megőrizze nyitottságát, mint egy vetőmag, mint egy mű Isten Országáé eljövételének hirdetésében. Az Egyház nem lehet teljesen önmaga, anélkül a másságnál, melyet a világ jelent, vagyis a történelem az emberiség családja, s természetesen Krisztus mássága nélkül. Krisztus - Egyház - Világ, melyet a Lélekkel és Isten Országával való kapcsolata is megjelöl, tehát disszimmetriában a Lélek – Egyház – Királysággal. Ez az Egyház öntudatra ébredésének útja, melyet a zsinatnak köszönhetően futott be. Napjainkban ezen zsinati örökségen múlik / *traditio vivens* - élő örökség / az Egyház küldetéses természetéhez való hűség. Az Egyház teljes egészében missziós lelketű. A tét az **üdvözülés naprakészsége**, mint az irgalom és igazságosság jelenléte! A *Gaudium et Spes* teljes mértékben tudatában van annak a ténynek, hogy a történelem nem csupán változtatja a dolgokat, de - a technológia, a kommunikáció, az emberi kreativitás és intelligencia révén - egy változásokkal teli korszakba lépünk. Ez a konstitúció nagy feladatot teljesít, nagy felelősséggel: ebben a *növekedési krízisben* felismeri, hogy az embernek, élete személyes és társadalmi dimenziójában egyaránt szüksége van a növekedésre, miközben őriznie kell az emberiség azon állandó értékei iránti viszonyulását, melyek az egyének és az emberiség családját megillető méltóságára vonatkoznak. Ezen állandó értékek és jellemzőik kiválasztása hangsúlyozza, hogy az Egyház és a világ történelmi kapcsolatának misztériuma misszió és emlékezet kérdése. A felelősségről van szó minden változás esetében, s emlékeztetni emberi méltóságára és hivatására, feladatára, rendeltetésére, önazonosságára és felelősségére. Az *állandó* nem jelenti azt, hogy semminek sem szabad változnia, hanem azt, hogy a változás ne veszítse szem elől értelmét, hogy a haladásnak mindig növekedést kell jelentenie. A II. Vatikáni Zsinat megerősítette, hogy nem kell félni a napjainkhoz való igazodástól, s hogy ténylegesen egy napjainkhoz igazított Egyházra van szükség. Megértő és jelentéssel bíró Egyházra, minden korszak és minden generáció tekintetében. *Aggiornamento*. Nem arról van szó, hogy hagyjuk elveszni örök értékeinket, hogy átengedjük azokat, melyek nem forgalomképesek. Pont ellenkezőleg. Ezen értékek őrzése ügyében az Egyház szüntelenül jelen van Krisztussal való kapcsolata által, a keresztfeszített és Isten Fiában feltámadott emberiség által, minden ember által, akinek

része van a kereszt misztériumában, a Lélek által és Királysága jelenléte által - mely itt van, de még nem teljesült be. Igazában ezen értékek állandósága az, ami arra készíti az Egyházat, hogy keresse a párbeszédet minden emberrel, történelmi és társadalmi viszonyaik közepette. Megtestesülés és inkulturáció. Semmilyen hitelesnek tekinthető emberi dolog nincs, mely ne vonatkozna az Egyházra s főként, mely ne keltené fel érdeklődését. A II. Vatikáni Zsinat egy teljes és sokoldalú világszemléletet kínál nekünk, melyet antropológiai és társadalmi, kreacionista és teológiai, történelmi, krisztológiai, eszkatológikus-megváltó, valamint a bűn rontására is odafigyelő módon és értelemben vizsgál. Látóhatára kiterjed mind a görög *kosmos*-ra, mind a judeo-keresztény teremtésre, a megváltás ígéreterre, a megtestesülésre, valamint a történelem és természet modern nyugati szemléletére. Ma a II. Vatikáni Zsinat mindehhez hozzátenné még a posztmodern média hálózat, valamint a megszakítás nélkül működő kommunikáció vizsgálatát. Egy valóságos kis világ, melyben semmi sem esik kívül, semmi sem *extra*, távoli, szeparált, másik oldalon lévő, rejtett, vagy lehetetlen elérni. Egy egybegyűjtött és elérhető világ. A világ eseményei mindnyájunkra tartoznak, következményeikkel együtt. Nincs háború, mely igazán tőlünk távol folya. A világ összezsugorodott, a tér beszűkült, a kommunikáció napjainkra az elítélt és kereszt által megtisztult, a feltámadás eszkatológiai eseményében Lelke által szüntelenül megújuló és újrateremtődő ember etikai felelősségének helye és ideje lett. A *Gaudium et Spes* egyetemes sugallata hasonlóképp meglepetés számunkra. A valóban globálissá vált világ, ahol minden egy hálózat része, az Egyház érzi, hogy mindenkit meg kell érintenie, kapcsolatba kell kerülnie az emberiség nagy családjával, minden nyitott lelket meg kell szólítania. Az emberi társadalom sorsa egy lett, nem választható szét többé egyéni történetekre. Ferenc pápa a *Laudato si* enciklikájában, a II. Vatikáni Zsinat nyomán, úgy szól a világról, mint közös házunkról, s egy mindenre kiterjedő ökológiai gondolkodást ajánl nekünk. E tekintetben a II. Vatikáni Zsinat nyomán felismertté és vállalttá lett a modernitás minden e témába vágó értéke, valamint minden ember szabadsága a saját igazsága keresésében. A hármasszó, melyet nyugaton a francia forradalom tett ismertté mindenki számára - szabadság, egyenlőség, testvériség - már nem tűnik a hittel vagy a keresztény élettel ellenkezőnek. Lehet róla beszélni. Egy rossz érzés jelent, hogy e hármasszó a politikai modernitás jegyében kettőre zsugorodott, miután a testvériség eltűnt belőle. Számunkra éppen a testvériség jelenti a kereszténység nyugati kultúrához való hozzájárulását, miközben felnőtt módon kívánja vállalni egy olyan szabadság súlyát, mely a másságát felismert s öntudatára ébredt egyén felelősségében érlelődik meg. A II. Vatikáni Zsinat egyszerű eszközökkel mutatja be a másikhoz kötődő egyént, illetőleg ennek struktúráját. Ehhez részint a mikro struktúrák dinamikájához folyamodik / apák-fiúk és férfiak-nők / , részint a társadalmi makro struktúrákhoz / szolidaritás - részvétel /. Az apák-fiúk, férfiak-nők szocializációjában rávilágít arra a két alapvető pólusra, melyek az emberi sors struktúrájának alakítását benső módon készítetik a szocializálódásra: történelmi értelemben az egymást követő generációkkal, a horizontális egykorúság értelmében az önazonosság-különbözőség és identitás-párbeszéd polaritásának kifejezésével. A makro-társadalmi a szolidaritásról, részvételről, egységről, konfliktusokról, pluralizmusról és kommunikációról szól. A II. Vatikáni Zsinat által megjelölt úton elindulva és annak nyomán haladva Ferenc pápa a következők szerint nyilatkozik: *Így a különbözőségek ellenére lehetővé válik a közösségalkotás, de ezt csak olyan nemes személyek tudják megtenni, akikben megvan a bátorság arra, hogy túllépjenek a konfliktusos felszínen, és a többieket legmélyebb méltóságukban lássák. Ehhez van szükség a társadalmi barátság felépítésének elengedhetetlen alapelveire: az egység a konfliktus felett áll. Így a mélyebb értelemben és kihívásként értett szolidaritás történelmet építő stílussá válik, éltető környezetté, amelyben a konfliktusok, a feszültségek és ellentétek változatos egységet alkothatnak, amely új életet fakaszt. Nem azt jelenti, hogy szinkretizmusra vagy egymás*

elnyelésére, hanem hogy magasabb szinten való megoldásra irányulunk, amely megőrzi a szemben álló pólusok értékes feszültségét. / 3 /

A történelem különös helye és színháza minden emberi cselekedetnek, legyen szó akár személyről, akár társadalmi közösségről. Ezen egység perspektívájának bázisán, ugyanakkor a II. Vatikáni Zsinat egy határozott háromságos irányultságról tanúskodik, amikor így értelmezi az ember és ember közötti kapcsolatot.

Isten, mindnyájunk gondviselő Atyja azt akarta, hogy az emberek egyetlen családot alkossanak és testvérnek tekintsék egymást. Hiszen mindannyian Isten képére vannak teremtve... E hasonlóság rávilágít arra, hogy az ember - aki az egyetlen teremtmény a földön, akit Isten önmagáért akart - teljesen csak akkor találhat önmagára, ha őszintén elajándékozza magát. / 4 /

A másikban az Isten képére való teremtettségét kell látnunk. Isten és felbarátunk iránti szeretetünk a parancsolat értelmében egymástól el nem választhatók, mert a parancsolat rámutat, vagyis magatartási normaként írja elő azt, amit a szeretet kinyilatkoztat, hogy tudniillik lehetetlen elválasztani egymástól Istent és a felebarátot. Ez Krisztusban nyer igazolást. Ez a megtestesülés legmélyebb misztériuma, **itt kezdődik az irgalmasság.**

A párbeszéd tehát egy jele az időknak és a történelmi *kairos* egy követelménye, mely megszólít minket. A kereszténység és a nyugati kultúra alapvetően a *logos* alakját vallották magukénak. Ez az alak a görög világ *mítoszából* jött létre, Izrael történelmében, a *dabar* hallgatását jelentette. Szintézisét János 1,14-nél találjuk, ahol a Logos testté lett, valamint az 1. Kor 1,18-nál, ahol a kereszt Logos-áról olvashatunk. A *Logos* elvezethet minket a *dialogos*-hoz, vagyis a dialógushoz, mint Krisztushoz kapcsolódó követelményhez, felhíváshoz, melyet *agapé*-nak és *martyria*-nak fogunk fel, egy *igazságként*, mely az *élet!* Mint *út*, meg tudja változtatni az emberek közötti kapcsolatokat igazságos és szolidáris módon. Igazság és szeretet. Az irgalom Evangéliuma.

Az Egyház elismerte, hogy e kiáltás meghallásának követelménye a mindegyikünknek szóló kegyelem felszabadító hatásából következik, ezért nem csak egyeseknek szóló különleges küldetés: „Az irgalmasság és az emberi lény iránti szeretet evangéliumától vezérelve az Egyház meghallja az igazságosságot kérő kiáltást, és minden erejével válaszolni akar rá.” Ebben a keretben értjük meg Jézus tanítványaihoz intézett felszólítását: „Ti adjatok nekik enni!” /Mk 6,37/. / 5 /

A párbeszéd alatt egy olyan konkrét megnyilvánulást értünk, melyet napjaik Egyházának léte és küldetése során egy nemes és reális szellemiségben kell felvállalnia. Ez a *tekintet megtérésével* jár: „Ki az, aki különbözik?” Különböző, annyit tesz *di/s/ferere*, valamitől messzire vinni. A különböző a másik, a másfelé orientálódó, vagyis akit tőlünk távolodónak érzékelünk, aki a mi utunkhoz képest egy másikon jár. Ezzel szemben a másik, az a felém fordított arc, mely önmagam számára megmutatja, hogy nekem is van arcom, mely alkalmassá tesz a találkozásra. *Alkossunk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra*, szól az ígértet a kölcsönös elismerésről: a másik nem idegen, hanem testvér! A szeretet és igazságosság kapcsolatában ismerjük fel, vállaljuk a másságot, a testvériséget, mint közelséget. Ezt szeretném K. Rahner teológiájától kiindulva úgy leírni, mint az ember, és a kereszténység feladatát. Ily módon szeretnék érvekkel szolgálni a felebarát és a testvér közötti átmenethez, melyet mi természetesnek és egyszerűnek tartunk a gyakorlatban, mivel az a fiú egyetemes létállapotára alapozott. A modernitás gyakorlatilag és politikailag elutasította ezt a testvéri egyetemességet. Ez valós drámákhoz, különbözőségekhez, és félelmekhez vezetett és

hozzájárult ahhoz, hogy megkérdőjeleződjön a testvériség, annak ellenére, hogy állandóan jelen volt a felhívás, mely a leszármazás egyetemes voltára hívta fel a figyelmet. Ezen felül állandóan hallunk olyan családi tapasztalatokról, melyekben megannyi különbözőség és ellentét jeleként naponta élük meg a fiúi és testvéri szembenállás és konfliktusok drámáját. Mindenki ismeri Káin történetét. Látjuk, hogy a választásban és kapcsolatokban mennyi baj származott a természetes, a születési testvériségből. Napjainkban egy egyetemes testvériséget - melynek kiindulópontja az Istennel, Teremtő Atyánkkal való közösségünk és fiúságunk - valóban nehéz lenne úgy felfogni, hogy ez bármiféle kiindulópontot jelentene a világ színpadán tettekben megnyilvánuló konfliktusokhoz. Az antropológiai testvér-fiú kapcsolat ma sem magától értetődő, nem egyetemes, nem mindenki által elfogadott. A kereszténységnek - és nem kizárólag csak neki - van véleménye e témáról a felebarát iránti szeretet parancsolatából adódóan, ha nem is reflexként, de legalábbis a gyakorlati oldaláról. Az emberi közösséget úgy kell tanúsítani és olyan felfogásban hirdetni, mint ami lehetőséget ad a másikban a különbözősége megragadására, s olyan különös adományként, mely önmaga és mások számára is lehetőséget nyújt az emberiség gyakorlására. Elsőként szólítom meg s ennek nyomán kigyúlnak az együttérzés, az irgalmasság szikrái. Együtt érezni, annyit jelent: együtt hordozni mások terhét, együtt örülni vele és megosztani gondjait. Együtt hordozni annak súlyát és kegyelmét, hogy az Isten képeire teremtettünk, hogy együtt lehessünk fiai, a valóságban létezésünknek igen kemény, nehéz és összetett feladata. Jézus tanítása és cselekedetei teljes mélységében utalnak az együttérzés és kenózis e magatartására. Szeretni annyit tesz, mint a másik helyében lenni, a másik bőrébe bújni / íme a *globalizáció gyökere* / „lefegyverzetten”, magunkat kiüresítve meghallgatni,. Ezt jelenti a testvériség. **Isten a maga személyében jön el, hogy az emberek között lakjon, oda, ahol egymás kölcsönös elfogadása van jelen.**

Az emberi család egységét igen erősíti és teljessé teszi az Isten gyermekei családjának Krisztusban megalapozott egysége /.../ valóban elismerik igaz szabadságát küldetése teljesítéséhez. / 6 /

2. A testvériség: a teljes ember és a kereszténység minden feladatának összegzése

Ezzel megérkeztem gondolatmenetünk második szakaszához. Egy párbeszédhez, melyért hálás lehetek a jól ismert jezsuita teológusnak, K.Rahnernek / 7 /, s mely a testvériségről, mint a felebarátunk iránti szeretetről szól. Nem létezik Istennek olyan szeretete, mely ne a felebarát szeretetéről szólna, s végül ne a felebarát iránti szeretet gyakorlását jelentené. Rahner érveiben a Szent János Első Levelében foglaltak tükröződnek. Csak az képes igazán megérteni Istent, aki felebarátját szereti: és csak az, aki valóban szereti Istent, képes a másikkal kapcsolatba lépni, anélkül, hogy az saját önmegerősítését jelentené, legyen ez utóbbi akár reflex- szerű, akár tudatos. Az Isten nem konkurens az embernek. Ő az, aki lehetővé teszi, hogy az ember megértő legyen önmaga iránt, ő adja igazi méltóságát, lényegi jelentőségét, lévén az emberrel leginkább benső kapcsolatban s ugyanakkor őt végtelenül meghaladó. Az Isten létezése az ember legmélyebb lelki tartalma. Az Istentől szeretett ember, az Istent szerető ember, létében és végső rendeltetésében szeretett. Amennyiben igazán megnyílik a felebaráti szeretetre, megkapja a lehetőséget, hogy kilépjen önmagából, hogy Istent szeresse.

A második lépés annak megértése, hogy a felebarát iránti szeretetnek történelmi dimenziója létezik a cselekvésben való megjelenésével szemben. A felebarát iránti szeretetnek történelmi jellege van. A jelen kihívásait mindenki érzékeli: kommunikáció, ökológia, pénzügyek,

migráció, terrorizmus, *gender* elmélet, demokrácia, a női méltóság és a nők védelme, párbeszéd, pluralizmus, vallási fundamentalizmus. Ezek a kihívások azt a kérdést teszik fel nekünk, hogy a testvériségként felfogott felebaráti szeretetnek van-e értelme? Van-e benne ígéret?

Ma a kommunikáció révén valóban egy olyan emberiséget látunk, mely összességében és tendenciájában állandóan egyetlen egységgé akar lenni. Világméretű, globális...íme olyan mindennapi kifejezések, melyeket mindenki használ, s gyakran társítja a krízishez és annak következményeihez, elég, ha csak a környezettel kapcsolatos konfliktusokra gondolunk. Olyan emberi környezetben élünk, melyben egyre inkább a közeledést, az összeforrottságot tapasztaljuk. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy ugyanennyivel harmonikusabb, békésebb lenne. Sőt ellenkezőleg. Egy olyan világban, melyben a minden nép történelme vagy kultúrája már nincs a másiktól elválasztva üres terekkel, *no man's land*-ekkel, a konfliktusok a múlthoz képest csak veszélyesebbé lesznek. Napjainkban az emberiséget egy centripetális erő járja át, mely arra kényszeríti a minden néphez tartozó történelmi és kulturális tereket, hogy mindenki a létezés egy közös tere irányába tartson, ez látszik például az egyetemes emberi jogokból. Ám van egy új emberi lelki tartalom is, egy új önfelismerés. Alapjaiban változik az állampolgári tudat, s viszonyulása a jóhoz, rosszhoz. Ez az új globális állapot hasonlóképpen megváltoztatja az Egyházzal való felfogást is. Ma mindnyájan világméretűként tekintünk az Egyházra. És mit mondott Ferenc pápa megválasztásának estéjén: „a világ végéről jött egy pápa.” Nosztalgikus érzéseket ébresztett bennünk e kijelentés!

A kereszt örülete. Valódi keresztény bölcsesség. Kérdés, mely mindnyájunk lelkiismeretét felkavarja. Rahner szerint a testvériség az Isten iránti szeretet konkrét megnyilvánulása. Minden testvér egy hitelesen emberi kaput jelent, mely Istenhez vezet. Testvérem egy szent kapu. Világossá lesz, hogy mit értett, mit ígért Ferenc pápa azon gesztusával, mellyel ki akarta szélesíteni az irgalom évének szent kapuját olyan helyekkel, mint például Lampedusa, Közép-Afrika, vagy a népkonyha. Amikor valóban eljutunk az egység megértésére, mely Isten és a felebarát szeretetét köti össze, ez utóbbi átlépi a kérés és az alkalmi szolgálatok határát, és helyébe lép az életre szóló teljes elköteleződés, mely teljes személyiségünk minden mértéken felüli elköteleződését követeli meg. Ez a transzcendencia szeretet általi teljesülése. Ez saját magunk hiteles szabadsága. Más szavakkal: a testvériség által, mely szükségképpen egységben van az Isten szeretetére adott válaszukkal, kifejezzük az ember és a kereszténység feladatának teljességét. Jezsuitánk szerint íme egy szó, mely a lelkiismeret megerősítésére és fontosságára hívja fel a figyelmet. Kívánatos lenne, ha a globalizáció által egybekovácsolódott emberiség közös lelkiismeretében is megtalálná helyét. Ferenc pápa napjainkban bizonyos értelemben érinthető és érzékelhető módon képviseli az egész élő emberiség lelkiismeretét, melyet soha nem látott mértékben köt össze a kommunikáció. Ő képviseli a világ lelkiismeretét. A kérdést ilyen szemszögből vizsgálva - a testvériségnek köszönhetően hogyan vezethetünk le egy hiánytalan logikát az agapéból - több következtetés vonható le. Egy politikai teológiának mindenekelőtt egy ilyen keresztény testvériségben kell gyökereznie. Jelenleg egy változóban lévő társadalomban élünk. Íme, egy új terület, a testvériség gyakorlására. Ez nem más, mint a tiszta értelemben vett politika, vagyis felelősség a strukturális szociológiai feltételek iránt, egy méltó és egészséges élet érdekében. Az *Evangelii Gaudium* szerint a testvéries lelkiség, vagy a testvériség misztériuma képes felépíteni az irgalom struktúráit, a bűn és a hatalom logikájának struktúráival szemben. Ebből az is következik, hogy az emberi létezés teljessége misztérium. Isten és az ember misztérium. A felebarát szeretete egymásba vezeti őket. Ez a szeretet kiszolgáltatja a szerető embert a másiknak és nemcsak létezése különböző jellemzői tekintetében, hanem teljes egyéniségét illetően, lelkiismerete és szabadsága határtalan szélességében, abban a képességében, hogy

Istenben el tudja veszíteni magát. És hasonlóképpen a szeretet kész befogadni a másikat, a maga mérhetetlen misztériuma sűrűségében. A felebaráti szeretet e két misztérium kölcsönös egymásba hatolása, melyben Isten igazi misztériumára találunk, mely eltörli a két egyéniség közötti határokat. Rahner állítása szerint a harmadik helyen, a felebarát iránti szeretet, a testvériség által mutatkozik meg a kegyelem, mivel Isten maga lesz e két egyéniség közti csere belső normája. Ez a szép és egyetemes valóság, mely egyenként mindenkire vonatkozik, abban áll, hogy a keresztény testvériség antropológiája képes kifejezni a mindennapok emberének végtelen méltóságát a maga egyszerűségében. A testvériség, a végtelen Isten abszolút misztériumától körülfontan és fenntartva, mindnyájunké. Minden emberi lénynek, a mindennapok emberének, végtelen lehetőséget kínál. A harmadik és utolsó következményt a szabadság kockázata jelenti, amikor igazán szeretünk a szó igazi értelmében. Az Isten szeretetétől fenntartott és beteljesedett szeretet, a testvériség, a lehető legnagyobb dolog. Mint ilyen, egy felkínált lehetőséget jelent mindnyájunknak, akik egyszerűségben éljük mindennapjainkat.

3. A megbocsátás és az irgalom struktúrái

Az irgalom szónak több jelentése van:

miséror, a nélkülöző iránti szájalom, *cor*, e szájalmat érző szív.

rahim, *rèhèm*, *èsèdh*, *émèth*: anyaméh, az anyai mell, az eredendő jóság, a teljes hűség, de az igazság is

èlèos, *oiktirmos*, *splanchna*: irgalom, együttérzés, érzelem, anyaméh.

„Irgalmasságot akarok és nem áldozatot” emlékeztet Ózeás próféta / Óz 6, 6 /; a gyakorlatban mégis úgy tűnik, hogy az ellenkezőjében hiszünk. Az irgalmat akarni, óhajtani, érezni annyit jelent, belépni abba a kapcsolatba, mely az anyát és fiút egyesíti, ebbe az olyannyira bensőséges kapcsolatba, mely felismeri és átérzi az élet mozgását. Egy életét, mely te magad vagy, de nem egyszerűen csak te. Nem a tiéd, de a legintimebben hozzád tartozó, aki benned lakik, belőled táplálkozik. A fiú tesz anyává/apává. egy kölcsönös és viszonzott adomány: benned, a tested, a szabadságod, a szereteted adta az életet, és lett egy másik létté. Élet az életből, szeretett a szeretetből. Egy olyan mértékű szeretet, mely képes elviselni és végigszenvedni a szülés fájdalmát. A szülés áldássá és nem átokká lesz, amikor az anya kiáltásai a gyermek sírásának adják át helyüket. Ez a sírás minden érzést eltöröl, eltörli a félelmeket és aggodalmakat. A gyermekben megnyilvánul a szülés során elszenvedett megannyi fájdalom értelme és ígérete. A fájdalom ideje után, a szeretet a szeretett lényé teljessé s új névvé, új emberré lesz, aki a fiam/lányom. Az anya és az apa csak „gondnokai” e szeretetnek, mely kezdetben fájdalom, majd a szülés után a szeretett lesz. A legmagasabb méltóságában lévő szeretetteljes ember és maga az Isten között drámai a hasonlóság egy még nagyobb fájdalom idején: egy fiú elvesztése esetén. Amikor egy fiú elveszíti apját, vagy anyját az emberi fájdalom és az érzelmek kitörnek s elismeri árvaságát. Ám amikor egy testvér egy testvért, vagy egy apa/anya, a gyermekét veszíti el az érzelem és fájdalom hangja elhallgat, nem ismeri el új állapotát, nem kér a vigasztalásból. A csend - nem új neve, hanem a szeretett emberé, aki halott, sírás, emlék, emlékezet, hála és sajnálat lett - válik a mindennapok részévé. Aki nem ismeri ezt a nagy fájdalmat, melyet a saját fia elvesztése jelent, az nem képes irgalmat érezni, mert nem tudja átérzeni az örömök legnagyobbikát, amit a saját fiára való újratalálása felett érez. Ez az elveszett pénz, az elveszett bárány, az elveszett fiú esete. Újra rájuk találni valódi örömet, ünnepet jelent. Aki semmit nem veszített el, nem

vár senkit, nem remél senkit, talán nincs is kiért élnie. A feltámadással, az élet értelmével kapcsolatos legszebb kérdéseket két gyermektől kaptam, melyeket két alkalommal, drámai körülmények között tettem fel nekem. Pier Claudia, a mindössze 7 éves Éva nevű kishúga elhunytá kapcsán azt kérdezte tőlem: „Amikor én a mennybe megyek, hozzám hasonlóan a húgom is idősebb lesz, vagy az egykori 7 évessel fogok találkozni?” A 9 éves Giuseppe, apja halála után ezt kérdezte tőlem: „Nagybátyám, a feltámadás azt jelenti, hogy ismét láthatom majd az apámat?” Egy szeretett lény elvesztése fölött érzett fájdalom az ember legmagasabb méltóságára utal, azt mutatja számunkra, hogy a szeretet erősebb a halálnál, hogy a szeretetre minden ember meghívást kapott. Azt mondja nekünk, hogy az irgalom - a szeretett lény életnek való visszaadása, a fiú életbe való visszatérése - a minden emberi és isteni méltóságot jelenti. Azt mutatja nekünk, hogy az irgalom a feltámadás cselekedete, a fiú életnek való visszaadása, az életnek a halál felett aratott győzelme. Megmutatja, hogy az emberségében keresztre feszített Isten Fia miért bocsátott meg azoknak, akik megölték. Aki nem ismeri a szeretett lény elvesztése fölött érzett fájdalmat, annak nehéz megismerni az irgalom érzését, felismerni a bocsánatot kérő kiáltást, mely az életnek visszaadott fiú sírásának értelme és ígérete. A fiú visszaadása az életnek, az irgalom értelme és ígérete. Ez az öröm, mely nem teremt ellentmondást, hanem magába foglal, egyesít, kölcsönös viszonyba helyezi az irgalmat és Isten igazságát, az isteni méltóság mérhetetlensége és a teremtmények végtelen méltósága szerint. A bosszú bosszút áll, nem így az igazság, mely igazságos! Ha nem ismerem el semmiféle kapcsolatot az elítélt személlyel, s csak arra gondolok, hogy ez a másik ügye, a másiké, aki rajtam kívül létező, aki kevesebbet ér nálam, s aki ezen felül bűnös, mert elkövetett valamit. Így arra törekednék, hogy sem emberségét, sem a minket egyesítő kapcsolatot ne lássam, csakis negatívnak vagy pozitívnak tartott tetteit. És mindenekelőtt arra gondolnék, hogy a rossz másra tartozik, nem énrám. Akaratlanul is úgy gondolnék magamra, mint aki meg is bocsáthat, meg nem is. Ezzel szemben akár fiú, akár lány, aki egy új életre születik, felfedezi azt, hogy akit másoknak hívunk, azok a testvéreink, nővéreink. E felfedezés révén, ha akarja képes megnyílni az Istennel, apával, anyával való élő kapcsolatra. Az irgalom igazságának nincs bekötve a szeme, mindenkit lát, mindenkivel szembenéz. Íme, a minden ésszerűségénél józanabb értelem. Ez a legfőbb értelem, mivel képes minden dolgot és teremtményt a maga lényegi mivoltában látni. Képes felismerni mindenki értékét akkor, és főként akkor, ha romlottnak tűnik. Ez egy minden logikát meghaladó logika. És az igazi szeretet világossága. Az irgalom életfolyamatai egy hűséges közelséghez hasonlíthatók, mely nem hagy cserben, hanem megáll, hogy gondoskodjon, hogy gyakorolja a megbocsátást, hogy tudomásul vegye, hogy aki rosszat tesz, az a saját szabadságát rombolja le, s a bűn rabszolgájává lesz. Az irgalom annyit tesz: visszaadni a szabadságot, egy második és új - Isten irgalmas szeretete által ébresztett - szabadságot, mely a rosszaságban is a gyermeket szeretné meglelni. Egy gyógyító, a rossztól megszabadító erő, a feltámadás ereje. Az ember és a rossz közötti kapcsolat megszakítása. Az irgalom alapját ez a mondat jelenti „Bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek!” Az irgalom tehát szeretet/fájdalom, a lélek bölcsessége és a személy lelki érési folyamata. Jézus maga is átélte a konfliktust és maga is provokált konfliktusokat / értekezése az asszony elbocsátásáról; Júdás árulása / s bemutatta az irgalom/méltányosság és igazság/könyörület párbeszédén nyugvó, erőszakmentes megoldás útját, mely ellentétes a hatalomgyakorlás útjával. Ebben rejlik az *irgalom gyengédség politikája* : a közjó ápolása és a kirekesztettek megváltása, szemben a söpredék és zsarolás kultúrájával. *Az irgalom struktúráinak felépítéséről van szó* / Moltmann / hogy egy méltóságteli társadalom, hogy egy új világ születhessen a messiási logikának köszönhetően, mely az agapé konkrét etikáján alapul. Az irgalomnak alulról kell érkeznie, / ahol az áldozatok vannak, ahonnan felszáll a kiáltás, ahol Isten megtestesül /. S mindez ne legyen paternalista, pietista és patetikus, hanem egy kiszakadást, megváltást jelentsen. A Getszemáni

kertben Jézus tanítványainak időt, szabadságot, és elkülönült területet adott a virrasztáshoz. S a tanítványok elaludtak.

Befejezés

Ismerjük Babel történetét / Ter 11, 1-9 /

„Egy hatalmas gödröt ástak a földre és nagyon magas oszlopokat állítottak bele, melyek köré elkezdtek rakosgatni a téglákat az emberek. A téglákat az asszonyok gyártották apránként. Minden téglára, melyek emberméretűek voltak, bevésték annak a nevét, aki a helyére állította, mintha csak egy rendeletet írtak volna alá ezáltal. Összességében hatszázezer aláírás egy rendeleten, mely 43 év alatt tízezer mérföldes magasságot eredményezett anélkül, hogy elérte volna az eredetileg megcélzottat. A hiányzás s hasonlóképp a munka ütemének lassítása elképzelhetetlen lett volna. A kimondottan építési munkálatokból ki voltak zárva a gyermekek és öregek, de nem távolodtak el az építés helyszínétől, s azon igyekeztek, hogy hasznosítsák magukat a vízfordásban. Az ivóvizet, és a mész oltásához szükséges vizet hordták. Ha egy asszonyt elértek a szülési fájdalmak, a köldökszínór elvágásához szükséges időre elfordult, majd mellére vette a gyermeket. Ezután a gyermekkel a nyakában visszatért a tégláihoz. Ha minden jól megy, ha senki sem kételkedik benne, gyermekeik lesznek a hatalom örökösei az új világban. Parancsolni fognak a csillagoknak, az esőnek, a napsütésnek, a szeleknek, a növényeknek és állatoknak. Ám annak ideje nem jött el, hogy üdvözöljék ezeket a jövőbeni emberfeletti lényeket. Ez a nap sugarától kiszikkadt, az éj fáklyáinak vibráló fényében szobrokként nyüzsgő örült hangyaboly riadóztatta az angyalokat.

Állítsd meg őket Áldott Örökkévaló. Nem látod, mit tesznek?

Látom, felelte az örökkévaló, van olyan passzusa a Törvénynek, mely szankciókat helyez kilátásba azok ellen, akik közös egyetértés alapján építkeznek?

Nincs, válaszolták az angyalok, de a Törvény intézkedik a pihenésről, szolgákat és urakat illetően azonos mérték szerint.

Ezek az emberek nem ismerik a Törvényt és nincsenek szolgálók. Senki nem kényszeríti munkára a szomszédját. Békességben élnek egymással és mindezeket a fáradozásokat saját akaratukból vállalják.

De ez egy értelmetlen fáradozás, vetették ellene az angyalok, valóban azt hiszik, hogy elérik az eget?

Remélni kell, hogy amint magasabbra érnek, a szélesebb perspektíva jobb célokat mutat nekik.

Örökkévaló, te jól tudod, hogy mindig csak fölfelé fognak nézni! Állítsd meg őket!

Add nekik irgalmasságod Törvényét!

Száznegyven létra volt a toronyhoz támasztva, hetven Keletről és hetven Nyugatról. A keletiek felmentek, a nyugatiakon lementek. A hangyaboly így még örültebbnek mutatkozott. A hangyák a föld felszínén keresik és választják ki azokat az élelmiszer tartalékaikat, melyek nélkülözhetetlenek a téli túléléshez, majd földbe vájt lakhelyeikre viszik

azokat. A három város lakói a földből téglákat készítettek és magasra vitték azokat, egyre magasabbra, egyre nagyobb fáradság árán, anélkül, hogy egy lélegzetvételnél szünetre megálltak volna, mert a legkisebb megállás azzal a veszéllyel járt, hogy blokkolja a szállítók haladását, hogy baleseteket idéz elő. Ezentúl több mint egy év kellett a csúcshoz való feléréshez és éppen egy év a lejövetelhez. Ha valaki megsebesült, vagy leesett erről a magasságról, *senki nem törődött vele, de ha egy téglát eltört, vagy elveszett, mindenki sírt, mert pótlására több mint két évet kellett várni*. Ebben az örök mozgásban, az egyetlen megállásra a torony tetején került sor, amikor a lejövetel előtt a téglák hordozók megálltak, hogy mésszel odacementezzék, és nyílveszők felhőit löjék az ég felé. A szédülés miatt jól vigyáztak arra, hogy soha ne nézzenek a föld felé. Az angyalok visszatértek az Örökkévalóhoz:

Nézd őket! Olyan magasra értek, hogy nem sikerül többé lefelé nézniük.

Látom őket, mondja elszomorodva az Örökkévaló, gépekké változtak, s mind ugyanabba az irányba fordulnak. Mindeddig hagytam őket, mert nem csalták, nem ölték meg egymást, de milyen az a béke, melyben *az emberélet elvesztette minden értékét?* Gyertek, tehát, szálljunk alá és zavarjuk össze a nyelvüket, készítsük gondolkodásra őket”. / 8 /

Nem lenne-e teljesen más a keresztény élet, ha magunktól megértenénk a szabályt „mentsd meg lelkedet” a „mentsd meg felebarátodat” elv alapján?

Komolyan tudjuk-e venni a szegény, a könyörületes, a béketeremtő boldogságát, az önmagát átadó Jézust, mint létezésünk kiteljesülésének valódi megtapasztalását?

Képesek vagyunk-e elfogadni azt, hogy a keresztény, az egyházi felfogás szerinti szeretet - amint az a kezdetektől fogva bizonyítást nyert - az ellenség szeretetében gyökerezik?

Elnézést, ki az utolsó, akinek helyét átvehetem?

Ismersz te engem? Amikor megtettétek ezt egynek e legkisebb testvéreim közül, nekem tettétek.

1. II. Vatikáni Zsinat *Gaudium et Spes*, n. 4.

2. PIERO CODA által választott kifejezés, *Il Concilio della misericordia: Sui sentieri del Vaticano II*. Città Nuova, Roma 2015. 407 old. Első bekezdésem elkészítésének kulcs szövege.

3. FERENC pápa, *Evangelii Gaudium*, Città del Vaticano 2013. n. 228.

4. II. Vatikáni Zsinat, *Gaudium et Spes*, n. 24.

5. FERENC pápa, *Evangelii Gaudium*, Città del Vaticano 2013. n. 188-189.

6. II. Vatikáni Zsinat, *Gaudium et Spes*, n. 42.

7. KARL RAHNER, *Chi è tuo fratello? Il rischio della vera fraternità*, San Paolo, Milano 2015. 109. old. / Ford.: *Ki a te testvéred? Az igazi testvériség kockázata.* / A jezsuita teológus konferencia előadása, Graz / Ausztria /, 1980. november 10.

8. G. LIMENTANI, *Gli uomini del libro*, Adelphi, Milano 1975. 82-84. old.